

RaSHI (Rabbi Shlomo YITzchaki, Troyes France 1040-1105 CE)

ולא יכל משה לבוא אל אהל מועד.

וְכַתּוּב אַחַד אוֹמֵר וּבָבֵא מֹשֶׁה אֶל אֹהֶל מוֹעֵד (במדבר ז')?
בְּאֵת הַכְּתוּב הַשְּׁלִישִׁי וְהַכְּרִיעַ בֵּינֵיהֶם כִּי שָׁכַן עָלָיו הָעֶנָן,
אָמַר מֵעַתָּה כָּל זְמַן שֶׁהָיָה עָלָיו הָעֶנָן לֹא הָיָה יָכוֹל לָבֵא, נִסְתַּלַּק הָעֶנָן נִכְנָס וּמְדַבֵּר עִמּוֹ (ספרא):

And Moses was not able to enter the Tent of Meeting (Exodus 40:35)

But another verse says *And when Moses would come into the Tent of Meeting (Numbers 7:89)?*

So this verse comes to reconcile the contradiction: *for the cloud dwelt upon it (Ex 40:35)*

Say this: from this time forward, any time the cloud was on it, he could not enter;

But when the cloud departed, he would enter and speak with Him.

RaMBaN (Rabbi Moshe ben Nachman, Gerona Spain, Jerusalem 1194-1270)

ויכס הענן את אהל מועד אמר כי הענן יכסה את האהל מכל צד והוא מכוסה וטמון בו.

The cloud covered the Tent of Meeting (Exodus 40:34)

The cloud covered the Tabernacle from every side, so that it was covered and hidden within it.

וּכְבוֹד ה' מֵלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן, כִּי תוֹכוֹ מֵלֵא הַכְּבוֹד, כִּי הַכְּבוֹד שׁוֹכֵן בְּתוֹךְ הָעֶנָן תוֹךְ הַמִּשְׁכָּן,
כַּעֲנִין שֶׁנֶּאֱמַר בְּהַר סִינַי (שמות כ': כ"א) אֵל הָעֶרְפֶּל אֲשֶׁר שָׁם הָאֱלֹהִים
וְאָמַר כִּי לֹא יָכוֹל מֹשֶׁה לָבֵא אֶל אֹהֶל מוֹעֵד (שמות מ': ל"ה) אֲפִילוֹ אֵל הַפֶּתַח,
מִפְּנֵי שֶׁהָיָה הָעֶנָן מְכַסֶּה אוֹתוֹ וְלֹא הָיָה רִשְׁאֵי לָבֵא בְּתוֹךְ הָעֶנָן.
וְעוֹד, כִּי הַמִּשְׁכָּן מֵלֵא כְבוֹד ה' וְאֵיךְ יִכְנַס בּוֹ.

וְהַטַּעַם, שֶׁלֹּא יָבֵא שָׁם בְּלֹא רְשׁוּת, אֲבָל יִקְרָא אוֹתוֹ וְיָבֵא בְּתוֹךְ הָעֶנָן כְּאֲשֶׁר עָשָׂה בְּהַר סִינַי
וְיִקְרָא אֵל מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִתּוֹךְ הָעֶנָן (שמות כ"ד: ט"ז), וְאָמַר וְיָבֵא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הָעֶנָן (שם יח).

And the Glory [k'vod] of God filled the Tabernacle [mishkan]. (Exodus 40:34)

Its interior was filled completely with The Glory

for the Glory dwelt within the cloud, within the Tabernacle,

The same was said at Mount Sinai, *into the thick darkness [arafel] where God was. (Ex 20:21).*

And it says *Moses was not able to come into the Tent of Meeting (Ex 40:35)*--even to the door,
because the cloud covered it, and he was not permitted to come into the cloud.

Moreover, *the Glory of the Eternal filled the Tabernacle (Ex 40:35)* so how could he enter it?

The meaning is that Moses would not go in without permission,

but when God would call him, then he would come into the midst of the cloud,
just as He had done at Mount Sinai:

and He called unto Moses on the seventh day from inside the cloud, (Ex 24:16)

and then it says, *And Moses went inside the cloud (Ex 24:18.)*

Exodus 24:15-18

וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל־הַהָר וַיִּכַּס הָעֶנָן אֶת־הָהָר :

טז. וַיִּשְׁכַּן כְּבוֹד־יְהוָה עַל־הַר סִינַי וַיִּכְסְהוּ הָעֶנָן שֶׁשֶׁת יָמִים וַיִּקְרָא אֶל־מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִתּוֹךְ הָעֶנָן :
יז. וַיִּמְרָא הַכְּבוֹד וַיְהִי כְּאֵשׁ אֲכָלֶת בְּרֹאשׁ הָהָר לְעֵינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל :
יח. וַיָּבֵא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הָעֶנָן וַיַּעַל אֶל־הָהָר וַיְהִי מֹשֶׁה בְּהָר אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה :

Moses ascended the mountain, and the cloud covered the mountain.

The Glory of יהוה dwelt on Mount Sinai, and the cloud covered it for six days.

And He called to Moses on the seventh day from the midst of the cloud.

Now the appearance of the Glory of יהוה was like a consuming fire on the top of the mountain,
to the eyes of the Children of Israel.

And Moses went inside the cloud and went up to the mountain;
and Moses was on the mountain forty days and forty nights.

RaSHBaM (Rabbi Shmuel ben Meir (Rashi's grandson), Troyes, France 1080-1160)

לא יכול משה לבא אל אהל מועד - בשעת הקמתו.

And Moses was not able to enter the Tent of Meeting (Exodus 40:35). At the time it was erected.

כי שכן עליו הענן - מיד להראות חיבתו של הקדוש ברוך הוא על ישראל, אחר כך היה מסתלק הענן מתוך האהל ושכן על הארון, כדכתיב: ונועדתי שמה ודברתי אתך מבין שני הכרובים. ואז בא משה אל אהל מועד, כדכתיב: ובבא משה אל אהל מועד לדבר אתו וישמע את הקול וגוי' מבין שני הכרובים וידבר אליו. וכן אתה מוצא בבית עולמים: ולא יכלו הכהנים לעמוד לשרת מפני הענן כי מלא כבוד ה' את בית ה' בשעת השלמת הבית היה הקב"ה מקדשו בענן ואחר כך היה מצמצם שכינתו על הארון בין הבדים.

For the cloud dwelt upon it.

Immediately, to show the love of the Holy One Blessed be He [*Kadosh Baruch Hu*] for Israel.

Afterwards, the cloud departed from the interior of the Tabernacle

and dwelt above the Holy Ark, as it is written

I will meet you there, and I will speak with you from between the two keruvim (Ex 25:22).

Then Moses would come into the Tent of Meeting, as it is written:

Moses would come into the Tent of Meeting to speak with Him,

And he heard the Voice speaking with him from above the cover over the Ark of Testimony

From between the two keruvim, and He spoke to him (Numbers 7:89)

You find something similar in the Temple:

The Kohanim were not able to stand to minister because of the cloud,

For the Glory of God filled the house of God (I Kings 8:11).

At the time of the completion of the Temple,

The *Kadosh Baruch Hu* sanctified it with a cloud,

And afterwards contracted [*m'tzamtzem*] His Presence above the Ark,

between the poles.

Kli Yakar (Rabbi Shlomo Ephraim Lundschtz, Lemberg, Prague 1550-1619)

ויכס הענן את אהל מועד וכבוד ה' מלא את המשכן. נראה מזה שכבוד ה' אינו הענן, אלא שהאש והאור דהיינו כבוד ה' היה נראה מתוך הענן, כי זולת הענן לא היה אפשרי להסתכל בו כי באור השמש לא יוכל האדם להסתכל ק"ו באור זוהר שכינתו יתברך על כן היה האור הקדוש ההוא תמיד נראה מתוך הענן, וכשהוקם המשכן נבדלו זה מזה כי האור האלהים היה נכנס לתוך המשכן כי שם מקום קדושתו ית' והענן נשאר מבחוץ, וזה"ש סוף פרשת משפטים (כד טז) וישכון כבוד ה' על הר סיני ויכסהו הענן ששת ימים ר"ל הענן כסה את כבוד ה' כדי שיוכלו לראות הכבוד ההוא כמ"ש שם ומראה כבוד ה' כאש אוכלת בראש ההר לעיני כל ישראל, כי על זה האופן יכלו לראות הכבוד

It is apparent from this that the Glory of God is not the cloud,
But rather the fire and the light, for behold the Glory of God appeared from within the cloud.
For if not for the cloud, it would have been impossible to look upon it.

For with the light of the sun, a person cannot look directly at it;
how much the more so the light of the splendor of God's Presence!

Therefore that Holy Light always appeared from within the cloud.
And when the Tabernacle was erected, they were separated from each other.
For the Light of God would enter into the Tabernacle,

Because that was the Place of God's Holiness. And the cloud remained outside.

And as for what is written at the end of Parshat Mishpatim
The Glory of God dwelt upon Mount Sinai, and the cloud covered it for six days (Ex 24:16)—

This means that the cloud covered the Glory of God,

So that they might be able to see that Glory, as it says:

*The appearance of the Glory of God was like a consuming fire on the top of the mountain
To the eyes of Israel*

Because it was in this way that they were able to see the Glory.

ולכך אמר כאן ולא יכול משה לבא אל אהל מועד כי שכן עליו הענן וכבוד ה' מלא המשכן, כי אלו היה כבוד ה' מעורב עם הענן היה יכול לבא שמה כמו שנאמר סוף פרשת משפטים ויבא משה בתוך הענן כי לפי שאז היה כבוד ה' מכוסה בענן היה אפשרי למשה לבא בתוך הענן אבל עכשיו שנבדלו זה מזה שהענן היה מבחוץ וכבוד ה' היה בלא ענן תוך אהל מועד על כן היה מן הנמנע למשה לבא תוך אהל מועד, משמע אבל עד האהל מועד סמוך לו ממש היה יכול לבא אף על פי ששכן עליו הענן, ועל פי דברינו אלה יתורצו הרבה ספיקות בענין זה אשר נתעוררו עליהם המפרשים.

Therefore it says here:

*Moses was not able to enter the Tent of Meeting for the cloud dwelt upon it
and the Glory of God filled the Tabernacle*

Because if the Glory of God had been mixed together with the cloud,
he would have been able to enter, as it says at the end of Mishpatim
Moses went into the cloud (Ex 24:18),

Because at that time, the Glory of God was covered by the cloud,
it was possible for Moses to enter inside the cloud.

But now, when the cloud and the Glory were separated from each other, the cloud outside
and the Glory of God, without the cloud, inside the Tent of Meeting
it was then impossible for Moses to enter the Tent of Meeting.

But up to and next to the Tent of Meeting he was able to come,
even though the cloud was dwelling upon it.

And with these words of ours are resolved many of the doubts about this matter
Which have agitated many of the *m'forshim*.

Haamek Davar (Rabbi Naftali Tzvi Yehuda Berlin of Volozhin 1816-1893)

וכבוד ה' מלא את המשכן. הוא עוד טעם דמש"ה לא יכול משה ליכנס משום שמבפנים היה מלא כבוד ה' כפי הרמב"ן. אבל לכאורה קשה טובא הא דאיי במ"ר ויקרא פ"א שמושה נכנס לפני ולפנים והרי בכל יום היה כבוד ה' בקדש הקדשים. והישוב ע"ז מבואר לעיל כ"ו ל"ג בפסוק והבדילה הפרכת לכם וגו'. שהיה הפרכת הבולט משני בדי ארון כמין שני דדי אשה מבדיל אך לישראל בין הקודש לקה"ק. אבל לקדושת השכינה לא היה תלוי בפרכת אלא בגבול עשר אמות אורך קה"ק. ומשה רבינו היה עומד שם שלא היה שמה מלא כבוד ה' :

The Glory of God filled the Tabernacle

This is an additional reason that *Moses was unable to enter*;

For inside was filled with the Glory of God, as the RaMBaN explained.

But there still appears to be a difficulty, from what is taught in Midrash Leviticus Rabbah 1,

That “Moses entered *lifanai ulifanim* (“before Me and within”)”

But behold the Glory of God was at all times in the Holy of Holies.

And the resolution of this is made clear in verse Exodus 26:33

The curtain shall serve you as a partition between the Holy and the Holy of Holies.

For Israel the curtain did serve to separate

between the holy outer chamber and the Holy of Holies

And the two poles of the Ark caused the curtain to push out like a woman's two breasts.

But the Holy space of the Shechina (Divine Presence) was not defined by the curtain,

But rather by the boundary of the ten cubits length of the Holy of Holies.

And our Rabbi Moses would stand there,

in that space which was not filled with the Glory of God.

Leviticus Rabbah (4th century land of Israel) 1:8

דָּבָר אַחֵר, וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה, מִה כְּתִיב לְמַעַל מְהַעֲנִין פְּרִשְׁת מִשְׁכָּן, כְּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה, מִשָּׁל לְמִלְךָ שְׁצַנֵּה אֶת עַבְדּוֹ וְאָמַר לוֹ בְּנֵה לִי פְּלָטִין, עַל כֹּל דָּבָר וְדָבָר שֶׁהָיָה בּוֹנֵה הָיָה כּוֹתֵב עָלָיו שְׁמוֹ שֶׁל מֶלֶךְ, וְהָיָה בּוֹנֵה כְּתִלִים וְכוֹתֵב עָלֵיהֶן שְׁמוֹ שֶׁל מֶלֶךְ, הָיָה מַעֲמִיד עִמּוּדִים וְכוֹתֵב עָלֵיהֶן שְׁמוֹ שֶׁל מֶלֶךְ, הָיָה מְקַרֵּה בְּקוֹרוֹת וְהָיָה כּוֹתֵב עָלֵיהֶן שְׁמוֹ שֶׁל מֶלֶךְ. לְיָמִים נִכְנַס הַמֶּלֶךְ לְתוֹךְ פְּלָטִין, עַל כֹּל דָּבָר וְדָבָר שֶׁהָיָה מְבִיט הָיָה מוֹצֵא שְׁמוֹ כְּתוּב עָלָיו, אָמַר כֹּל הַכְּבוֹד הַזֶּה עָשָׂה לִי עַבְדִּי וְאֲנִי מְבַפְּנִים וְהוּא מְבַחוֹץ, קָרָאוּ לוֹ שְׂיִכְנַס לְפָנַי וְלִפְנֵימָיו. כִּד בְּשַׁעַה שֶׁאָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה עָשָׂה לִי מִשְׁכָּן, עַל כֹּל דָּבָר וְדָבָר שֶׁהָיָה עוֹשֶׂה הָיָה כּוֹתֵב עָלָיו, כְּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה, אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כֹּל הַכְּבוֹד הַזֶּה עָשָׂה לִי מֹשֶׁה וְאֲנִי מְבַפְּנִים וְהוּא מְבַחוֹץ, קָרָאוּ לוֹ שְׂיִכְנַס לְפָנַי וְלִפְנֵימָיו, לְכֹד נֶאֱמַר: וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה.

Another interpretation of *And He called to Moses (Leviticus 1:1)*

What is written just before this? In the passage about the Tabernacle,

“As God commanded Moses”

A parable of a king who commanded his servant, saying “build me a palace.”

On each and everything which he built, he would write the name of the king.

He built walls, and wrote upon them the name of the king.

He erected pillars, and wrote upon them the name of the king.

He laid the foundations and wrote upon them the name of the king.

After a time, the king entered the palace, and everything he saw had his name written on it.

He said “My servant has given me all this honor, and I am inside and he is outside?”

Call him, so that he may enter before me and inside.”

This in the hour that the *Kadosh Baruch Hu* said to Moses “Make for Me a Tabernacle”

About each and everything that he made, he wrote *As God commanded Moses.*”

The *Kadosh Baruch Hu* said:

“Moses has done for Me all of this honor, and I am inside and he is outside?”

Call to him, that he may enter before Me and inside.” Thus it says *He called to Moses.*